

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 925 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta‘sirini tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O‘zbekiston respublikasida aholi bandligini ta‘minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o‘g‘li	
O‘zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta‘minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta‘sirini ekonometrik tahlil qilish.....	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo‘jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o‘ziga xos xususiyatlari.....	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo‘ribaeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o‘zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o‘g‘li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o‘g‘li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo‘llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G‘iyosaliyevich	
Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning likvidiligi va moliyaviy barqarorligini ta‘minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессий социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta‘lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o‘g‘li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
"Sibir daryolarining burilishi" loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqtoev Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini "yashil" iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "yashil investitsiyalar" dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlilikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	

“Deviant xulq-atvorli o‘smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o‘g‘li, Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	
Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o‘zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta’siri	270
Masharipov Rasulbek Jo‘rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo‘nalishlari	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O‘zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi	277
Adilov Zuxriddin Marip o‘g‘li	
Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o‘zgarish tendensiyalari	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi	286
Po‘latov Abdulloh Xolxo‘jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана)	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta’limida qo‘llanilishi	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o‘g‘li	
Sun‘iy intellektlar yordamida o‘quvchilarni hayotiy faoliyat ko‘nikmasini shakllantirishi	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo‘rayevna, Kurbanov Azimjon Jo‘raboy o‘g‘li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari	316
Saypiddinov Shukurullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o‘g‘li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O‘zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o‘zgarish tendensiyalari va istiqbollari	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o‘g‘li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o‘rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta’rifiy tahlil	336
Bakirov Qobiljon Mamatyusupovich	
Bandlikni ta’minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg‘ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi: panel regressiya tahlili	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O‘zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o‘g‘li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish	380
G‘aniev Elyor Sobirjonovich	
O‘zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishning ahamiyati	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	

The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region	392
Ospanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрохжон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньскайлиевич	

The impact of tourism on the economy of Uzbekistan	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlarini	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni	562
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinov Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekiston respublikasida infratuzilma loyihalarini amalga oshirishdagi risklarni boshqarish	620
Yusupova Zilola Ismoiljon qizi	
Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga erishishning zamonaviy tendensiyalari	626
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Qishloq joylari maishiy xizmat ko'rsatish sohasida axborot resurslaridan samarali foydalanish	631
Xamdorov Eldor Toshmurovich	
Meva-sabzavotlar eksportida transport koridorlari va vositalarini tanlash xususiyatlari	636
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Рынок рабочей силы в узбекистане и ее воспроизводство	644
Шакиров Амаль Улугбекович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Деньги и их функции в экономике	650
Мурадиллаев Мансур Мехроживич, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Развитие сельского хозяйства в узбекистане	654
Махмудов Алишер Мухтарович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Инвестиции и инновации в химической промышленности узбекистана: современные тенденции и перспективы	658
Хусаинов Равшан Рахимович, Султанходжаев Аманулла Асадуллаевич	
Tijorat banklari aktivlarini boshqarishni takomillashtirish	666
Mardonova Shoxsanam Bahodirovna	
Definition of agritourism as a multifunctional development in rural areas	672
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Kameral soliq tekshiruvida smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi	680
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Проблемы регулирования государственно-частного партнерства и рекомендации по их решению (на примере безработицы в республике узбекистан)	687
С.Э. Холмуратов	

Автоматизация аудиторских процедур с использованием искусственного интеллекта.....	692
Ходжарахманова Назира Бахтияр кизи	
Past karbonli iqtisodiyotga o'tish zaruriyati va uning omillari.....	701
Valiyev Axliddin Aropitdinovich	
Yengil sanoatda zamonaviy tikuv mashina-kichik robotlarning mexanizmlarini mukammallashtirish	705
Sirojova Muxabbat Sodiq qizi, Kurbanov Fazliddin Aminovich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish tizimining institutsional va iqtisodiy asoslari	710
Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Bobomuratova Manzura Panji qizi	
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash tartibi.....	717
Yangieva N.S.	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini soliqlar vositasi qo'llab-quvvatlashning amaldagi holati	722
Turanboyev Boburjon Qodirjon o'g'li	
Motivation, goal-setting, and organizational performance: a case study from uzbekistan's chemical industry	726
Mamataliev Anvar Ergashevich, Bobur Urinov	
Применение искусственного интеллекта при организации налогового администрирования узбекистана	733
Н.А. Артиков	
Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish zaruriyatini keltirib chiqaruvchi omillar.....	737
Sharofiddinova Gulnoza Iloxmonovna	
Raqamli texnologiyalarning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri	745
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Suv tanqisligi sharoitida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish asoslari	750
Qosimov Maxamatjon Sulaymanovich	
Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqamli va raqamli bo'lmagan korxonalar tahlili	761
Raxmonov Nodirjon Raxmonjon o'g'li	
Aholining o'rtacha umr ko'rish yoshini o'zgarishi sharoitida keksalarning ijtimoiy ta'minotiga xavflarning ortishi.....	767
Toyirov Shohboz Ziyodullo o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida moliyaviy nazorat samaradorligini ta'minlash ichki nazorat xizmatlari	773
Xaydarov Baxrom Xolmuradovich	
Moliya bozorida xususiy banklar faolligini ta'minlash istiqbollari	777
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Budjet daromadlari ijrosini ta'minlashda soliqlar hisobi va tahlilining ahamiyati	782
Abdullaev Abror Bozarboevich	
Aholi daromadini oshirish yo'llari.....	803
Shadmanov Baxodir Sherkulovich	
Tourism and regional identity in Uzbekistan: balancing heritage and development	808
Raximova Nilufar Aminovna, Abdukholikova Farida Erkinjon qizi	
O'zbekiston sanoat korxonalarining fond bozorida ishtiroki tahlil va muammolari.....	815
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirish tahlili	823
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Globalashuv sharoitida milliy korxonalarining eksport salohiyatini boshqarish masalalari	832
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Бизнес-планирование и прогнозирование деятельности организации.....	836
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Farg'ona vodiysida ekoturizm – kambag'allikka qarshi kurashning yangi imkoniyatlari	840
Soliyeva Nilufar Muxtorjon qizi	
Aholi turmush darajasi baholash bo'yicha dasturiy ta'minot ishlab chiqishda horij tajribasini o'rganish	844
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li	
Mintaqa aholi turmush farovonligiga ta'sir qiluvchi omillar tasnifini ishlab chiqish.....	848
Xodjanijazov Shohruh Yuldashovich	
Xususiy oliy ta'lim muassasalari menejmentining nazariy jihatlarini va o'ziga xos xususiyatlari.....	856
Karimov Ulug'bek Usmonovich	

Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	861
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
Повышение инвестиционной привлекательности – важное условие повышения конкурентоспособности предприятий.....	865
Каримова Дилафруз Садирдин кизи	
Yevropa ittifoqi davlatlari tijorat banklarining soliq to'lovlarini amalga oshirish tartibi	870
Komolov Odiljon Sayfidinovich	
Boshqaruvda innovatsiyalarni hisobga olgan holda agrokorxonalarni davlat tomonidan rag'batlantirishning zamonaviy yondashuvlari	878
Shaniyazova Zamira	
Практические аспекты применения статистических методов контроля качества на предприятиях.....	883
Усманов Илхом Ачилович, Усманов Фарзод Шохрухович	
Yashil iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy o'sishning yangi paradigmalarni shakllantirish: nazariy asoslar va amaliy talqinlar.....	891
Alimova Guzal Abduxakimovna	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini faoliyati samaradorlik ko'rsatkichlarining nazariy va metodologik tahlili	895
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li	
Kutubxonalarda raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes-modellarni ishlab chiqish.....	900
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha xarajatlarni xalqaro standartlar asosida hisob va hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	905
X.A.Raximov	
Kameral soliq tekshiruvda smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumot bazasida shakllanishi.....	910
Ergashev Uyg'un Jabborovich	
Obligatsiya moliya bozori instrumenti sifatida, milliy obligatsiyalar bozori	916
Avezov Ibrohim Ilxomovich, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	
Barqaror rivojlanish doirasida ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) ko'rsatkichlarining yashil texnologiyalar innovatsiyasiga ta'sirini baholash.....	921
Meliqo'zieva Dilrabo Muxitdin qizi	

BARQAROR RIVOJLANISH DOIRASIDA EKOLOGIK, IJTIMOY VA KORPORATIV BOSHQARUV (ESG) KO'RSATKICHLARINING YASHIL TEXNOLOGIYALAR INNOVATSIYASIGA TA'SIRINI BAHOLASH

Meliq'zиеva Dilrabo Muxitdin qizi

TDIU tayanch doktoranti va "Moliya va moliyaviy texnologiyalar"
kafedrası assistent o'qituvchisi
ORCID: 0009-0006-2734-8981

Annotatsiya: Jahon iqtisodiyotining jadal rivojlanishi sharoitida korporativ iqtisodiy o'sishni barqaror rivojlanish bilan muvozanatlashtirish global miqyosda ko'plab davlatlar uchun dolzarb masalaga aylangan. Barqaror rivojlanish maqsadlariga (BRM) erishish hali-hanuz ko'plab mamlakatlar uchun katta muammo bo'lib qolmoqda, ayniqsa, ekologik ifloslanishning ortib borayotgan sharoitida. Ushbu tadqiqot yashil moliyaning barqaror infratuzilmani rivojlantirish, yashil texnologiyalarda innovatsiyalarni ilgari surish, korporativ ijtimoiy javobgarlikni kuchaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi rolini o'rganadi. ESG ko'rsatkichlari kapital bozori axborot vositachilari tomonidan kompaniyalarning barqarorlik salohiyatini baholashda indikator sifatida xizmat qiladi. Ushbu baholardagi farqlar kompaniya ichidagi korporativ boshqaruv hamda tashqi moliyalashtirish imkoniyatlariga ta'sir ko'rsatib, yashil innovatsiyalarning miqyosi va samaradorligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu ilmiy ish ESG ko'rsatkichlari va korporativ yashil innovatsiya salohiyati o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish borasida mavjud ilmiy bazani boyitadi va kengaytiradi. Shu bilan birga, ESG doirasida yashil innovatsiyalarni rivojlantirish bo'yicha amaliyotga doir yangi g'oyalarni ilgari suradi.

Kalit so'zlar: yashil moliya, yashil texnologiya, barqarorlik, ESG ko'rsatkichi, yashil texnologiyalar innovatsiya salohiyati.

Abstract: With the rapid advancement of the global economy, balancing corporate economic growth with sustainable development has increasingly become a central concern for nations worldwide. Achieving the Sustainable Development Goals (SDGs) continues to be a substantial challenge for numerous countries, particularly in light of escalating environmental pollution. This study examines the role of green finance in fostering sustainable infrastructure, driving innovation in green technologies, enhancing corporate social responsibility, and promoting economic stability. ESG performance serves as an indicator of how capital market information intermediaries evaluate the sustainability potential of companies. Variations in these evaluations can influence both internal corporate governance and access to external financing, ultimately impacting the extent and effectiveness of green innovation within firms. The findings of this thesis contribute to and broaden the existing body of research concerning the relationship between ESG performance and corporate green innovation capabilities. Moreover, this study aims to offer novel practical insights for enhancing green innovation within the context of the ESG framework.

Key words: green finance, green technology, sustainability, ESG performance, green technology innovation capability.

Аннотация: С быстрым развитием мировой экономики всё большее значение приобретает задача нахождения баланса между экономическим ростом компаний и устойчивым развитием, что становится ключевой проблемой для многих стран мира. Достижение Целей устойчивого развития (ЦУР) по-прежнему остаётся серьёзным вызовом для многих государств, особенно в условиях усиливающегося загрязнения окружающей среды. Настоящее исследование рассматривает роль зелёного финансирования в формировании устойчивой инфраструктуры, стимулировании инноваций в области зелёных технологий, повышении корпоративной социальной ответственности и содействии экономической стабильности. Показатели ESG (экологические, социальные и управленческие факторы) служат индикатором оценки потенциальной устойчивости компаний со стороны информационных посредников на рынке капитала. Различия в таких оценках могут оказывать влияние как на внутреннее корпоративное управление, так и на доступ к внешнему финансированию, что в конечном итоге влияет на масштаб и эффективность зелёных инноваций в компаниях. Полученные результаты способствуют углублению существующей научной базы по изучению взаимосвязи между эффективностью ESG и инновационными возможностями компаний в области зелёных технологий. Кроме того, данное исследование направлено на предоставление новых практических рекомендаций по улучшению зелёных инноваций в контексте ESG-рамки.

Ключевые слова: зелёное финансирование, зелёные технологии, устойчивое развитие, ESG-эффективность, инновационный потенциал в области зелёных технологий.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda bir martalik plastik mahsulotlardan keng ko'lamda foydalanish va chiqindilarni barqaror bo'lmagan usullar orqali yo'q qilish jiddiy ekologik muammolarni yuzaga keltirmoqda. Ekstremal ob-havo hodisalarining tez-tez takrorlanishi insonlarning turmush tarziga hamda sanoat faoliyatiga sezilarli darajada salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik barqarorlik o'rtasida teskari bog'liqlik mavjud. Biror davlat faqat iqtisodiy barqarorlikka urg'u berganida, ko'pincha ijtimoiy va ekologik barqarorlik e'tibordan chetda qoladi. Chunki tez sur'atlarda iqtisodiy o'sish transport, sanoat va karbonat chiqindilari chiqaradigan boshqa faoliyatlar hajmini oshirishni talab etadi. [1] Shu bois, har bir mamlakat uchun iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy sohalarida barqarorlikni ta'minlash dolzarb masalalardan biridir. Bu yo'lda siyosatni muntazam baholab borish, uni takomillashtirish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlab, ijtimoiy farovonlik va atrof-muhitni asrashni izchil tarzda uyg'unlashtirish zarur.

Barqaror rivojlanishga bo'lgan talab natijasida korxonalar tomonidan ijtimoiy mas'uliyatni ta'minlashga bo'lgan ehtiyoj oshmoqda va bu an'anaviy biznes o'sishi tushunchasiga yangicha yondashuvni shakllantirmoqda. Endilikda barqaror yashil rivojlanishni ta'minlash zamonaviy korxonalar uchun muqarrar yo'l sifatida qaralmoqda. Biroq ko'plab korxonalar barqaror rivojlanish strategiyalarini amalga oshirish bilan iqtisodiy foyda olish o'rtasida muvozanatni saqlashda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Shuning uchun ham manfaatdor tomonlar yashil texnologik innovatsiyalarni ushbu muammoning samarali yechimi sifatida qaramoqdalar.

Muhim iqtisodiy subyekt sifatida kompaniyalar ekologik va iqtisodiy taraqqiyotni uyg'unlashtirish uchun yashil innovatsion faoliyatda faol ishtirok etishlari lozim. Bu orqali ular iste'mol va ifloslanish darajasini izchil ravishda kamaytirib, o'z faoliyatini yashil yo'nalishga o'zgartirishlari mumkin. Natijada iqtisodiy o'sish bilan ekologik himoya o'rtasida barqarorlik holatini ta'minlash mumkin bo'ladi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, yashil texnologik innovatsiyalar uzoq muddatli siklga va katta hajmdagi sarmoyaga ehtiyoj sezadi, bu esa qisqa muddatda korxonalar uchun kam rentabellikni anglatadi. Shu sababli, barqarorlikni ta'minlash va korxonalarning yashil innovatsiyalarni rivojlantirish motivatsiyasini oshirish bo'yicha strategiyalarni ishlab chiqish nihoyatda muhimdir. Bu esa iqtisodiy va ekologik rivojlanishni uyg'unlashtirish orqali yuqori sifatli taraqqiyotga erishish uchun muhim omil hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil moliyaning barqaror infratuzilmadagi o'rni

"Yashil moliya" (Green Finance – GF) atamasi yaxshilangan ekologik natijalarga erishishga qaratilgan iqtisodiy jihatdan asoslangan har qanday faoliyatni anglatadi. Yashil moliya – bu milliy va xalqaro hukumatlar hamda xususiy sektor tomonidan atrof-muhitni muhofaza qilish maqsadida amalga oshiriladigan tashabbuslarni o'z ichiga oladi. U uzoq muddatli, foydali biznes strategiyalarini ishlab chiqishni, ekologik barqarorlik bilan bog'liq savdo faoliyatini yo'lga qo'yishni, turli loyihalarga investitsiyalarni jalb qilishni hamda ijtimoiy dasturlarni amalga oshirishni qamrab oladi. Shu yo'l bilan yashil moliya jamiyat farovonligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. [2]

Raqamli tadqiqotda Yashil Moliya (GF) bilan Hududiy Iqtisodiy Rivojlanishning Barqarorligi (SDRE) o'rtasidagi ijobiy va muvofiqlashtirilgan bog'liqlik o'rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, GF va SDRE birgalikda yuqori darajada faoliyat olib borandagina ularning o'zaro uyg'unlik effekti ortadi; biroq bu ko'rsatkichlardan biri past bo'lsa, hamkorlik samarasi kamayadi.

Yashil moliyaning barqaror infratuzilma rivojlanishidagi o'rni nihoyatda muhim, chunki u iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish, karbon chiqindilarini kamaytirish, resurslardan samarali foydalanish va barqaror rivojlanishni rag'batlantiruvchi loyihalar uchun kapital jalb etishni ta'minlaydi. Moliyaviy bilim va tajribani ekologik va ijtimoiy omillar bilan uyg'unlashtirish orqali ushbu soha mutaxassislari yanada barqaror va chidamli infratuzilmaga o'tishni jadallashtirishda vositachi bo'lib xizmat qiladi.

Yashil texnologik innovatsiyalarni rivojlantirishdagi yashil moliyaning roli

Yashil moliya (GF) Barqaror Rivojlanish Maqsadlariga (SDGs) erishish kontekstida Yashil Texnologik Innovatsiyalarni (GTI) qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. GF mablag'larni atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytiradigan, qazilma yoqilg'ilarga qaramlikni qisqartiradigan va tabiiy resurslardan barqaror foydalanishni targ'ib qiladigan jarayonlar va mahsulotlarni tadqiq qilish, innovatsiya va joriy etishga yo'naltiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, yashil moliya korxonalarga ekologik toza texnologiyalarga investitsiya kiritishga imkon yaratishdan tashqari, ushbu innovatsiyalarning turli sanoat tarmoqlari bo'ylab keng tarqalishiga ham ko'maklashadi [3]. An'anaviy moliyaviy tizimlardan farqli o'laroq, yashil moliya moliyaviy xatarlarni kamaytirishga xizmat qiladi va ko'proq kompaniyalarni yashil texnologiyalar bo'yicha tadqiqot va ishlanmalarga (R&D) jalb etadi [4].

An'anaviy moliyadan yashil moliyaviy modelga o'tish yashil texnologik innovatsiyalar (GTI) bilan bog'liq

yuqori xatarlar va xarajatlarni kamaytirib, korxonalar uchun bu sohada taraqqiyotga erishishni yanada imkonli qiladi. Bundan tashqari, hukumat siyosatlari va institutsional qo'llab-quvvatlash omillari GF investitsiyalarini muhim sohalarga yo'naltirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi – bu bir qator so'nggi tadqiqotlar bilan tasdiqlangan [5].

Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan yashil moliyaviy tashabbuslar odatda toza energiya ishlab chiqarish, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik xavfsiz ishlab chiqarish texnologiyalariga yo'naltiriladi. Biroq, yashil moliyani tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy asoslarning turli sohalarda innovatsion faoliyatga qanday ta'sir qilishi borasida hali yetarlicha tadqiqotlar olib borilmagan.

Yashil texnologik innovatsiyalar (GTI) ilmiy va texnologik yutuqlardan foydalanib, atrof-muhitga minimal yoki mutlaqo salbiy ta'sir ko'rsatmaydigan mahsulot va xizmatlarni yaratishga qaratilgan faoliyatdir [6]. Yashil texnologiyalar mahsulotlari ishlab chiqarish jarayonlari hamda yakuniy foydalanish bosqichida ekologik sezgirlikni o'z ichiga oladi [7].

Yashil moliya (GF) tuzilmasi karbon chiqindilarini kamaytiruvchi, atrof-muhitni muhofaza qiluvchi va davlatlarning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini kuchaytirishga qaratilgan texnologik innovatsiyalarni rag'batlantiradi. [8] raqamli tadqiqotda yashil moliyaning shaharlardagi havo ifloslanishiga ta'siri, xususan, korporativ texnologik innovatsiyalar orqali amalga oshishi statistik asosda tahlil qilingan. Ko'pgina mavjud tadqiqotlar makro darajadagi omillarni tahlil qilgan bo'lsa-da, ushbu izlanish yashil moliyaning havo ifloslanishiga ta'sir ko'rsatishidagi mikro-mexanizmlarni, ya'ni korxonalar innovatsiyasining vositachilik rolini chuqur yoritib beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotni amalga oshirish jarayonida ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo'llaniladigan usullardan foydalanildi. Ilmiy tahlil davomida bir qancha tadqiqot usullari qo'llanildi, xususan: kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash kabi metodlar keng tatbiq etildi. Shu bilan birga, tahlil jarayonlarida tahlil va sintez usullari keng qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ekologik nuqtayi nazardan, korxonalar o'zlarining ishlab chiqarish jarayonlarini har tomonlama baholashi, ya'ni operatsion faoliyatlar bilan ekologik ta'sirlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniq belgilashi lozim. Ayniqsa, energiya sarfi yuqori yoki atrof-muhitga ko'proq zarar yetkazuvchi bosqichlarni aniqlab olish orqali korxonalar aniq va samarali yashil texnologiyalarni tadqiq qilish va rivojlantirish (R&D) strategiyalarini ishlab chiqishi mumkin. Masalan, kimyo sanoatidagi korxonalar karbonat angidrid chiqindilari yuqori bo'lgan reaksiya bosqichlarini aniqlab olib, yangi katalizatorlar ishlab chiqish yoki reaksiya sharoitlarini optimallashtirishga sarmoya kiritish orqali chiqindilarni sezilarli darajada kamaytirishlari mumkin.

Bundan tashqari, korxonalar soha doirasida umumiy yashil texnologiyalar standartlarini shakllantirishda faol ishtirok etishlari zarur. Bunday ishtirok korxonalarini nafaqat innovatsiya yo'nalishida yetakchi pozitsiyaga olib chiqadi, balki butun soha bo'yicha yashil taraqqiyot yo'nalishini belgilash imkonini beradi. Natijada bu ham raqobatbardoshlik, ham ekologik samaradorlikni oshiradi.

Resurslardan foydalanish bo'yicha, korxonalar xom ashyo xarididan boshlab, ishlab chiqarish, qayta ishlash va foydalanishdan keyingi bosqichlarga bo'lgan to'liq hayot aylanish jarayonini qamrab oluvchi resurs menejmenti tizimini joriy etishlari zarur. Bunday yondashuv resurslardan samarali foydalanish, ularni qayta ishlash va atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish orqali yangi daromad manbalarini shakllantirishga va innovatsion biznes modellarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Yakunda bunday yondashuv ESG doirasida ekologik natijalarni yaxshilash va innovatsion salohiyatni kuchaytirishga hissa qo'shadi.

Ijtimoiy nuqtayi nazardan, korxonalar xodimlarni yashil innovatsiyalarda ishtirok etishga rag'batlantiruvchi kompleks tizimni joriy etishlari zarur. An'anaviy o'quv uslublaridan tashqari, virtual reallik kabi ilg'or texnologiyalarni jalb qilish orqali interaktiv va immersiv ta'lim muhitini yaratish mumkin, bu esa barqarorlik bo'yicha ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Shuningdek, korxonalar ichida yashil innovatsiyalar bo'yicha inkubatorlarni tashkil etish muhim. Bunday inkubatorlar xodimlarga moliyalashtirish, uskunalar bilan ta'minlash, professional maslahatlar kabi zarur resurslarni taqdim etishi lozim. Bu innovatsion g'oyalarni tezkorlik bilan amaliy va bozorda tatbiq etiladigan yechimlarga aylantirish imkonini beradi.

Jamiyat bilan aloqalar va manfaatdor tomonlar hamkorligi doirasida esa, korxonalar yashil sanoat ekotizim ittifoqlarini shakllantirishda faol ishtirok etishlari zarur. Turli resurslarni integratsiyalash va manfaatdor tomonlar manfaatlarini uyg'unlashtirish orqali bunday hamkorlik tarmoqlari yashil innovatsiya tashabbuslarini muvaffaqiyatli amalga oshirishga zamin yaratadi. Bunday sherikliklar kompaniyalarning ijtimoiy ta'sirini va innovatsion salohiyatini oshiradi, shuningdek, ESG doirasida ijtimoiy ko'rsatkichlar bilan innovatsion faoliyatni uyg'unlashtirishga xizmat qiladi.

Boshqaruv nuqtayi nazaridan, korxonalar strategik rejalashtirishda ESG ko'rsatkichlarini asosiy element sifatida qamrab oluvchi qaror qabul qilish tizimlarini tubdan qayta ko'rib chiqishlari kerak. Direktorlar kengashi va ijrochi rahbariyat ESG tamoyillarini barcha qaror qabul qilish darajalarida tizimli ravishda integratsiya qilishi zarur. Bunda katta hajmdagi ma'lumotlar (big data) va sun'iy intellekt kabi ilg'or texnologiyalarni qo'llash orqali stseneriy modellashtirish va ESG asosida qaror tahlilini amalga oshirish mumkin, bu esa korporativ boshqaruvda ilmiy asos va ishonchlikni oshiradi.

Bundan tashqari, ko'p bosqichli ESG samaradorligini baholash va nazorat qilish tizimini yaratish zarur. Ushbu tizim direktorlar kengashi, nazorat kengashi, ichki audit bo'limlari va mustaqil uchinchi tomon tashkilotlarini o'z ichiga olgan bo'lishi kerak. Bu ESG strategiyalarining samarali amalga oshirilishini va monitoringini ta'minlaydi. Shu bilan birga, korxonalar xalqaro darajada tan olingan ESG standartlariga muvofiq ishlashlari, shuningdek, blockchain kabi texnologiyalarni qo'llab, ESG hisobotlarining haqqoniyligi, aniqligi va o'zgarmasligini kafolatlashlari zarur.

Bunday boshqaruv yangiliklari orqali korxonalar bozorda ishonchni mustahkamlashlari, boshqaruv amaliyotlarini yuksaltirishlari va innovatsiyadagi obro'larini oshirishlari mumkin. Bu esa, kuchli ESG boshqaruvi va yashil innovatsion salohiyat o'rtasida o'zaro mustahkamlovchi munosabatni shakllantiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot natijalari yashil moliyalashtirishning barqaror infratuzilma rivojiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, yashil moliyaviy investitsiyalarni ko'paytirish barqarorlik maqsadlariga mos infratuzilmani rivojlantirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, tadqiqot yashil moliyalashtirishning yashil texnologiyalar innovatsiyasiga (GTI) ijobiy ta'sirini tasdiqlaydi. Bu esa moliyaviy vositalarning atrof-muhit barqarorligini qo'llab-quvvatlovchi texnologik taraqqiyotni rag'batlantirishdagi muhim rolini ta'kidlaydi.

Shuningdek, tadqiqot yashil moliyalashtirish bilan Barqaror Rivojlanish Maqsadlarining (SDG) uchta asosiy yo'nalishi – ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik barqarorlik – o'rtasidagi bog'liqlikda barqaror infratuzilmaning vositachilik (mediatciya) rolini aniqlaydi. Ushbu xulosa yashil moliyalashtirishning keng qamrovli barqarorlik natijalariga ta'sir ko'rsatishida barqaror infratuzilmaning asosiy yo'nalish sifatidagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

Xulosa qilib aytganda, ekologik, ijtimoiy va boshqaruv yo'nalishlari bo'yicha aniq maqsadlarga qaratilgan strategiyalarni faol amalga oshiradigan va ESG tamoyillarini o'z faoliyatining barcha bosqichlariga integratsiya qilgan korxonalar ESG samaradorligi hamda yashil innovatsion salohiyatni sezilarli darajada oshirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunday kompleks integratsiya nafaqat uzoq muddatli barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi va global raqobatbardoshlikni mustahkamlaydi, balki dolzarb ekologik muammolarni hal etishga va ijtimoiy-iqtisodiy tizimning yashil transformatsiyasiga real hissa qo'shadi. Natijada, korxonalar kelajak bozorlarida raqobat ustunligini qo'lga kiritishlari va iqtisodiy, ekologik hamda ijtimoiy sohalarida muvozanatli va o'zaro foydali natijalarga erishishlari mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Al-Emran M 2023 Beyond technology acceptance: development and evaluation of technology-environmental, economic, and social sustainability theory *Technology in Society* 75 102383
2. Ma H et al 2023 How does green finance affect the sustainable development of the regional Economy? Evidence from China *Sustainability* 15 3776
3. Wang K-H et al 2022 Does green finance inspire sustainable development? Evidence from a global perspective *Economic Analysis and Policy* 75 412–26
4. Brunnhuber S and Brunnhuber S 2021 Beyond the mantra of traditional finance: significance and limits of the conventional approach *Financing Our Future: Unveiling a Parallel Digital Currency System to Fund the SDGs and the Common Good* 31–66
5. Chen D, Hu H and Chang C P 2023 Green finance, environment regulation, and industrial green transformation for corporate social responsibility *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 30 2166–81
6. Umar M et al 2021 The imperativeness of environmental quality in the United States transportation sector amidst biomass-fossil energy consumption and growth *J. Clean. Prod.* 285 124863
7. Umar M et al 2021 The impact of resource curse on banking efficiency: evidence from twelve oil producing countries *Resour. Policy* 72 102080
8. Zakari A 2022 The role of green finance in promoting sustainable economic and environmental development *Studies of Applied Economics* 40
9. <https://www.oecd.org/>
10. <https://www.un.org/en/climatechange/cop26>
11. <https://www.climatebonds.net/market/data>
12. Начало формы
13. Конец формы

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
